

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Karinthy Frigyes*

Cím: *Rádió!... Rádió!...*

Forrás: *Magyarország*

Bn
(Hely)

1924. 10. 26.

(Öt. v. füz.) (Old)

Osztályozás

Tárgy

621.396

Hely

Idő

'1924'

Személy

Rádió!... Rádió!...

(Riport, vagy kiáltvány, vagy üdvözlő beszéd, vagy amit akartok, abból az alkalomból, hogy francia leckét vettem az Eiffel-toronyból és a Kossuth Lajos uccában úgy táncoltam, hogy a londoni Savoy-hotel jazz-band zene-kara húzta hozzá a talp alá valót!)

ELSŐ KÉP:

Ezerkilencszázkilenc. Budapest. Lehetetlen, hogy eszembe ne jusson. Egy stráfos szekér vendégrúdján robogok ki a Rákosra, konfliktus nem lehet kapni, az egész utat ellepik a járművek, fekete rajban áramlik a tömeg. Odakint vagy százszor ember hemzseg és tolakodik, senki sem lát az orra elé, de nem is akar: a szemek fölfelé fordulnak. — Végre hat óra felé rekedt kerepelés a tér túlsó felén összetakolt bódé fölül — dermedt, halálos esőnd — a szájak kinyílnak, a szemek kimerednek. A következő pillanatban lent, alacsonyán, de határozottan a fejek fölött, piszkossárga, hosszúkás folt bukkan elő túlnan — a dühös, ziháló kerepelés erősbödik — még egy perc — és kemény körvonalakban belerajzolva az alkonyodó égbe, közel, egészen közel, de fölöttünk, fölöttünk! szabadon lebegve, dacosan és mérgesen tart felénk egy óriási, kerek szárnyú sárga cserebogár. Még egy perc és már a fejünk fölött van — alul, lábak helyett, kerek lógnak lefelé, oldalról tisztán látni a két szárny között Blériot bőrsípkás fejét. És ahogy közeledik, ahogy távolodik — nyomában a szinte nem is emberi ordításnak egy hulláma rohan, amihez hasonlót sem azelőtt, sem azóta nem hallottam. Csak arra emlékszem, hogy kinyújtott kézzel kapkodtunk a Repülő Csoda után, mintha meg akarnánk fogni, megtapintani, meggyőződni róla, hogy valóság, kemény tárgy, ember ül rajta és szabadon lebeg és halad a légtérben. És a torkunkból ártikulálatlan, állati hangok törnek elő

— nincs éljen és brávo, vihogunk és sikoltozunk és lökdössük egymást. — Igy jelent meg tizenöt esztendővel ezelőtt, az Embermadár Budapesten — a kábító ünnepség után, írók és újságírók szerte-széledtünk és azon az éjjelen róttuk a híradást, vezércikkeket, ünnepi köszöntőt: üdvözlöttük a Repülő Embert.

MÁSODIK KÉP:

Ezerkilencszázhuszonnégy, októberi derű, ugyanott. Bandukolok tűnődve a Belvárosban. Egy helyütt valami fotográfus bolt kirakata ötlük a szemembe, véletlenül. A kirakatban különös dobozok, rézesapokkal, lámpákkal, sodronyokkal, lent technikai szakkönyvek, fent felirat: »Rádió felvevőkészülékek eladása és felszerelése. Bemutató előadások csütörtökön kilenc órakor.«

Befordulok a boltba, rokonszenves fiatal ember fogad. Bevezet az irodafülkébe, készségesen szolgál felvilágosítással. Igen, szeptember elseje óta vannak üzemben, felesbe bérelték a boltot egy fotográfus cégével. A Rádió Részvénytársaságot külföldi mintára előkelő urak elnökléte alatt most alakították: ő maga hat éven át külföldön tanulmányozta a szakmát. Most már kezdenek érdeklődni, naponta három-négy készüléket adnak el, különösen vidékieknek.

A pulton sorban állnak kis és nagy dobozok: mindegyik fölött a jellegzetes, rombuszalakú keretes antenna. Fönt, a bolt tetőzetén két szál vékony drót húzódik végig szerényen.

Vezetőm megáll az egyik doboz előtt. Megfogja a készüléket, átvizsgálja egy kis asztalkára. Tányéralakú erősítő kürtöt kapcsol bele. Lassan csavarolni kezd egy fogantyút... közben magyaráz:

— Fölfelé megyek a hullámhossz-tabellán... így... lássuk csak, mi a program?

Kis füzetet tanulmányoz: az egyik sort megböki ujjával, óráját nézi.

— Hét óra tíz... francia lecke az Eiffel-toronyból... Azonnal...

Még egy csavarintás. Egyszerre erősen, tisztán csengő és ékes férfihang, az uccára is kihallatszó bátorsággal.

»La conjugaison du verbe irrégulier: naitre...«
»Biegung des unregelmässigen Zeitwortes: naitre...«

És a francia nyelvmester, aki ott csücsül az Eiffel-torony tetején, barátságosan magyarázza nekem a Kossuth Lajos uccai boltban, hogy kell hajtogatni a »születni« rendhagyó igét franciául. Nekem és még vagy egy millió embernek, Bécsben, Londonban, Berlinben, Bukarestben, Szófiában, Teheránban. Kiskünnfélegyházán és Tátraszéplakon.

Egy mozdulat kisujjal az emeltyűn: a francia nyelvmester katedrástul, Eiffel-tornyostul, abban a pillanatban eltűnik, mintha a föld nyelte volna el

— megszűnt létezni, ajkán a félig kimondott szóval — álom, amiből felriadunk. Három másodperc múlik el: néhány csavarintás. A beszélő tányér sívít, remeg, hörög — a hangzavarból, mintha összetört edények esőrompölése válna ki, aztán éles trombitaszó — egyszerre ritmusba zökken az egész, vidám jazz-band hangjaivá folyik össze, ujjongó néger indulót játszik harsányan, teli tüdővel a boldon masina. A lábam önkénytelenül táncra billen.

— Hát ez mi?

— Hangverseny a londoni Savoy-hotelben, — kiabál vezetőm. — Egész délután működik, Berlinben erre táncolnak a lokálokban.

Három percig élvezzük a hangversenyt — most lássunk valami mást.

Csavarintás — London, a Savoy Hotel, elhallgat, visszamerül másfélezer kilométer távolság ködtengerébe, csak a képzelet hallja még darabig

... messzi fényt hunyorogni.
De a Messzehalló Fül, ez a kis fekete doboz tovább forgolódik, fülel, figyel, kémleli a láthatárt — óvatosan hegyeződik, nem kerülheti el semmi a figyelmét. Hangfoszlányok suhannak át az érzéklet körzetén, mint meteorok, kitüzesedve a légkörben... Szavak, zenei töredékek... Honnan, ki tudná hirtelenében? Talán Zürich, vagy Bordeaux, vagy már Bécs...? Most megint elkapott valamit, észrevett valamit a fejünk fölött lebegő remegésből — úgy látszik, valahol a közelből, a láthatáron innen, mert erősen kopog, berreg, erőlködik. Aztán megszólal a fekete tányér. Öblös, recsegő hang.

— ... a miniszterelnök erélyesen utasítja vissza Rassay Károly gyanúsítását... Peidi Gyula: Jobb hazafiak voltak maguknál... Általános zaj, elnök rendreutasítja Lendvai-Lehner Istvánt...

Itthon vagyunk!

Vezetőm lekasztja füléről a hallgatókat, a tányért kikapcsolja. A kis fekete doboz visszateszi a többi közé. Szédülve nézek körül... A bolt másik oldalán lemezeket vásárol valaki, kint villamos csenget. A főnök úr magyaráz... egy-egy szó üti csak meg a fülem.

— Hja, Amerika! Ott ma már elképzelhetetlen az élet rádió nélkül — úgy hozzátartozik a civilizáció képéhez, mint az auto, meg a villamos. A kis készüléket magával viszi mindenki mindenüvé... körletekre van osztva az egész város, minden körletnek megvan a maga állandó hangversenye, hírszolgáltatása, előadás-sorozata, gyermeknevelő lecke-központja...

Hallgatom... kábulat környékez, a világ forog velém. De nem képletesen, mint a részeg emberrel — ez a Földgolyó valódi forgása, a Földé, amit a Messzelátó Szem, a Messzefutó Láb után most a Messzehalló Fül zsugorított össze olyan kicsivé, hogy percek alatt nyargalok rajta körül, a zsebbe dughatnám, nézhetném rajta az idő állását, mint valami kecses kis kristályórán, aminek mutatói, a délkörök, lassan fordulnak el szemeim előtt. Ez megint a vadember szédülése, jól érzem itt a belvárosi kis üzletben... ugyanaz, amit ott éltem át tíz éve a Rákoson, mikor először repültem. Valamit el ne felejtis, aki csodálkozol túlzott csodálkozásomon, blazirt olvasó, unatkozó pesti polgár. A Földgolyót körülfogó hangkörlet, a végtelenbe hosszabbított hallás szenzációját bennem és velem nem csak én éltem át először életemben most, néhány percel ezelőtt, itt a mult mögött. Ez nem olyan szenzáció, mint az első léptek, az első megismerés, az első úszás, első csók — testi életünk állomásai. Mindezek csak a mi egyéni életünkben történnek először — apánk és nagyapánk átélte ezeket s ránk hagyta örökségül, idegeinkbe ágyazva, a hajlandóságot, ami csaknem annyi, mint az ismeret... De aki e korban először repült, először hallotta a tulajdon fülével, amit százkilométer távolságban beszélnek, abban nem

az egyén, hanem az Ember, az emberi Fajta élte át először ezt a csodát, mert Fajtánk keletkezése óta, húszezer év után, ez a generáció jutott el először olyan érzéki élményekhez, amiben nem volt része őseinknek soha, amiket, hogy lehetségesnek érezzen, az errevaló hajlandóságot nem hozhatta magával a bölesöböl. Ne csodálkozzatok hát, hogy borzongás fut végig a hátamon, a képzelet elragad. Még egy-két évtized és az Ember megszüntet minden természetes távolságot, fölöslegessé tesz minden mozgást, ugyanakkor, amikor a sebesség hihetetlen fokozásával máris parányivá zsugorította a távolságokat. Szobája akkor csak ugyan Aladin csodakastélyává alakul át: ha a Messzehalló Fület összekapcsolja a Messzelátó Szemmel,

a szoba egyik fala ablakká változik, amin a Földkerekség panorámája húzódik el szédítő forgással és ott áll meg, ahol akarja. Egy cső a szája előtt, fülén kagyló, elötte fehér vászon. S ha tudni és látni akar, belekiabál a csőbe: »Hé, Pista, most jutsz eszembe, tíz éve már nem láttalak, hol vagy?« s pillanat múlva a kagylóban ott a válasz »te vagy az, Muki?« Itt ülök Pekingben a házam tetején, hát te mit csinálsz ott Pesten? Jó színben vagyok, idenezz!« s a következő pillanatban lámpa villan s a vásznon pekinigi ház jelenik meg, színes kerttel elötte s a ház tetején ott hajlong mosolyogva a tíz év óta nem látott Pista, oly tökéletes tisztaságban, hogy fölösleges testileg találkozunk. Hé, emberek, és ez nem mesebeszéd, nem figurás álom, nem fantasztikus utópia, nem Wells-regény, — itt állok a boltban, a földön, ébren vagyok, saját fülemmel hallottam, — ez így van, ez így van, hallottam, láttam, rémes és nagyszerű! Az Ember! Az Ember! szülőanyjánál, a Természetenél nagyszerűbb ember, több nála, különb nála, nem tartozik neki felelni, felel érette is, felel mindenkéért, istenért, világért, amit nem ő teremtet, de íme, ha kell, meg tudja teremteni, annyira a saját tervei szerint — a Felelős Ember, az, Istenember, itt van megint, mint néhány év előtt, meglátogatta Budapestet! Találkoztam vele!

A főnök úr kikísér, nagyon örült, bizony jó volna, ha kicsit felráznám az érdeklődést. Igen, igazam van, furcsa, hogy tulajdonképpen észre se vették, ahogy csendben, szinte hír nélkül, a Rádió eljutott országunkba is. Ajánlom magamat.

Hűs szél jön a híd felől. Estilapot kapkodnak a sarkon: Froreich bevallotta a gyilkosságot! Mit szólsz hozzá, emelkedett a Szalámi. Nem, barátom, nem látod világosan a helyzetet, nincs áttekintésed. Szélesebben kell ezt nézni, fölülről — akkor nyilvánvaló, hogy Bethlen nem tarthatja magát. Mér, a horogkereszteseknek talán nincs igazuk? Á, kérélek, mind csupa gazember! szét kell ütni köztük, nem engedik el a koncot. Csak bízd Gömbörsre: az tudja, hol kell megfogni a boldogabb végét a botnak! Nem, itt minden tönkre megy, elrohad, itt vége mindennek, a gazdák nem engedik be a nyersbört.

Messzelátó Szem — Messzehalló Fül — Messzefutó Láb — Égberepülő Kar — álljatok meg, hagygyátok abba! Ezeknek van igazuk, itten — mit ér a legyőzött, megnyergelt, túlhaladott Természet — mihez fogtok vele, ha meghódítottátok? Mit halasz, mit látsz a mennyországban, kikkel találkozol, ha közéjük repülsz? Emberekkel, emberrel, aki mindent megváltoztatott magakörül, de maga nem változott — gyöngé és beteg, esendő áldozata önnön bűneinek, gyöngeségnek és gyávaságnak, szegény! Haggyátok abba, fiaim, mit fúrtok és faragtok, furcsa, kis felvevőkészülékeket, rézsodronyt, lámpát, kicsi kapcsolót, emeltyűt, — mesterséges fület, mesterséges szemet, mesterséges lábat, jobbat az eredetinel! Milyen nevetséges! Fül és szem és láb eszközei csak a remegő kocsonyának, ami ott lüktet csontkoponyátok mögött — mit értek vele, ha az ott marad a régi, — messzebb lát és hall, de nem lát és hall többet, nem képes rá, higgyétek el! Félre ezekkel a gyermekjátékokkal — bontsátok fel a koponyát, ha meritek, s nézzétek meg, mi van benne? lehet-e segíteni rajta? mert gyalgól és tökéletlen, hatezer éve ugyanaz!

Igaza van Pestnek, ha nem ünnepli a Rádiót, ahogy tizenöt éve a Repülőgépet ünnepelte — ugyan kit váltott meg, kit tett boldogabbá a Nagy Találmány? talán azokat, akiknek pár évvel utóbb, bombákat dobált a fejére — vagy azokat, akik dobálták s most remegve várják a bosszút? Ha csak annyit jelent a dróttalan hullám, hogy könnyebben lehet hadat üzeni, municiót robbantani — kiknek kell a fény sebességével rohanó emberi rosszság! Nem, köszönjük — nem kell a dróttalan háború — nem kell a szabadalmazott, kaszanélküli Halál! — s majd ünnepelünk, Láthatatlan Sugár — ha gyökereit vertél s látjuk, hogy megbecsülted magad! Addig szolgálj bennünket hűséggel, érdekes idegen, mi pedig figyelni fogunk rád s igyekeznünk tanulni tőled, Messzeszó Száj — de megbálunk, Messzehalló Fül, ha rosszra akarsz csábítani megint — egyelőre elégedj meg egy barátságos istenhozzottal!

Karinthy Frig...